

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอดำรงวิทยารมย์ จังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอดำรงวิทยารมย์ จังหวัดกาญจนบุรี 2) เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอดำรงวิทยารมย์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอดำรงวิทยารมย์ จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัย นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ไปวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอดำรงวิทยารมย์ จังหวัดกาญจนบุรี สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31–40 ปี รองลงมาคืออายุระหว่าง 41–50 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือมีการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีน้อยที่สุด ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส รองลงมาคือมีสถานภาพโสด และมีสถานภาพหม้าย น้อยที่สุด ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง มีอาชีพเจ้าของกิจการ น้อยที่สุด ส่วนใหญ่รายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท รองลงมาคือรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,000–15,000 บาท และมีรายได้ต่อเดือน 30,001 บาท ขึ้นไป น้อยที่สุด ส่วนใหญ่

ระยะเวลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบลระหว่าง 31—40 ปี รองลงมาระยะเวลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบลระหว่าง 41 — 50 ปี และระยะเวลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบลระหว่าง 1 — 10 ปี น้อยที่สุด

2. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลางสามารถเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการประเมินผล ด้านการตัดสินใจ และด้านการปฏิบัติการ ตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบล ต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จากสนทนากลุ่มย่อย พบว่า มีแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 แนวทางการพัฒนา

4.1.1 วิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่นควรมีการพัฒนาฝีมือแรงงานและการอบรมทักษะของสมาชิกที่เข้ามาทำงานใหม่ให้มีทักษะความรู้ความสามารถก่อนการผลิตสินค้าและบริการ โดยการให้สมาชิกรุ่นพี่มีส่วนร่วมในการเป็นพี่เลี้ยง

4.1.2 วิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่นควรมีการอบรมพัฒนาความรู้กับสมาชิกและเผยแพร่ผลการประกอบการในรูปแบบบัญชีเพื่อการดำเนินงานที่โปร่งใส เพื่อให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบระบบบัญชี โดยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.1.3 สมาชิกควรมีส่วนร่วมในการทำการตลาดในสื่อต่าง ๆ เช่น ป้ายโฆษณา สื่อวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

4.1.4 สมาชิกควรมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการผลิตนำการตลาดมาเป็นการตลาดนำการผลิต กล่าวคือก่อนที่จะผลิตอะไรวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ต้องศึกษาก่อนว่าสินค้าและบริการที่จะผลิตเป็นที่

ต้องการของผู้บริโภคหรือไม่ ผลิตแล้วกลุ่มผู้บริโภคคือใคร ผู้บริโภคชอบสินค้าและบริการแบบใด และผลิตแล้วจะไปขายที่ไหน เป็นต้น

4.1.5 หน่วยงานภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการพัฒนาทักษะทางภาษา เช่น การกระตุ้น การสร้างแรงจูงใจ การจัดอบรมด้านภาษา และวิสาหกิจชุมชน ควรจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านบัญชีเข้ามาดูแล เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่นได้จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และสามารถบริหารงานการเงินได้ตามความเป็นจริง และทำให้สามารถคำนวณรายรับ-รายจ่าย และต้นทุนการผลิตที่แท้จริงได้ต่อไป

4.2 แนวทางการส่งเสริม

4.2.1 วิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่นควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสนับสนุนในด้านนี้ เนื่องจากเป็นการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

4.2.2 สมาชิกชุมชนและรุ่มน้องควรมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ มีการสับเปลี่ยนหน้าที่ของพนักงานเพื่อให้สมาชิกทุกคนสามารถให้บริการได้ทุกหน้าที่

4.2.3 หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะสำนักงานพัฒนาจังหวัด ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหาสถานที่แสดงสินค้าและบริการอย่างถาวรแก่วิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่

4.2.4 หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ใช้วัตถุดิบที่ตนเองมีในท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการผลิต นอกจากนั้นควรพัฒนาความเข้าใจด้านการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ทรัพยากรที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตด้วยเช่นกัน

4.2.5 หน่วยงานภาครัฐควรฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีสื่อสาร และข้อมูลสารสนเทศขั้นสูง เพื่อการติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นบนสื่อออนไลน์

4.2.6 หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนและมีส่วนร่วมกับวิสาหกิจชุมชนให้สามารถพัฒนาตนเองสู่การได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่าง ๆ ด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาต่าง ๆ โดยหน่วยงานภาครัฐเช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดควรเป็นเจ้าภาพหลักในการให้การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่ของตนเอง

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลางสามารถเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการประเมินผล ด้านการตัดสินใจ และด้านการปฏิบัติการ ตามลำดับ เนื่องจากผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพวัดหนองไม้แก่น มีจิตอาสา สละเวลา สละทรัพย์ และสติปัญญา โดยมุ่งเน้นผลประโยชน์ในการให้บริการมากกว่าผลกำไรที่จะได้รับ จึงทำให้ด้านผลประโยชน์ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการในระดับมาก ในขณะที่ด้านอื่น ๆ มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง จึงทำให้เมื่อเฉลี่ยรวมแล้วภาพรวม ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร อินแสง (2548, หน้า 84) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนนทบุรีมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของโกมินทร์ ว่างอ่อน (2553, หน้า 36) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทิมา รัชฎญเจริญ (2553, หน้า 52) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพังงา พบว่า การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพังงา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางโดยสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านการจัด องค์การ ด้านการบังคับบัญชา ด้านการควบคุม ด้านการประสานงาน และด้านการวางแผน ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบลต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมใน

การดำเนินงานแตกต่างกัน เนื่องจากความสามารถของประชาชนในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ตามวัยวุฒิ คุณวุฒิ ความสามารถทางการเงิน เวลาในการร่วมกิจกรรม ประกอบกับการให้ความสำคัญกับวิสาหกิจ ชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพวัดหนองไม้แก่น ตลอดจนการเสียดสีที่แตกต่างกันจึงทำให้ประชาชนที่มี ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยส่วนบุคคล สามารถพิจารณาได้ดังนี้

2.1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี แตกต่างกัน โดยเพศชายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากกว่าเพศหญิง ทั้งโดยภาพรวม และรายด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องจากวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่นตั้งอยู่ใน บริเวณวัดดังนั้น กิจกรรมบางประเภทที่ต้องทำร่วมกับพระสงฆ์ผู้หญิงจะมีส่วนร่วมที่น้อยกว่า ซึ่ง สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าเพศชายมีส่วนร่วมในการดำเนินการมากกว่าเพศหญิงสอดคล้องกับ งานวิจัยของกิตติ แสงศิริวุฒิ (2549, หน้า 76) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาบ้านของผู้นำ ชุมชนใน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า เพศ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาบ้านของผู้นำ ชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร อินแสง (2548, หน้า 84) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี ผล การศึกษาพบว่า เพศ สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดาวรรณ คำเอี่ยม (2547, หน้า 96) ศึกษาเรื่อง การมี ส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัด อุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า เพศ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 มีผลต่อการมีส่วนร่วมของ สมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของโก มินทร์ วังอ่อน (2553, หน้า 36) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ตำบลแม่ ข้าวดัม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่าเพศมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำ แผนชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร อินแสง (2548, หน้า 84) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของปวีวรรณ แสงพิทักษ์ (2551, หน้า 55) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมใน โครงการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนครปฐม พบว่า เพศ แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมใน โครงการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของสมาชิก สภาองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอ ท่ามะกา จังหวัด

กาญจนบุรี แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีระดับการมีส่วนร่วมโดยภาพรวม ด้านผลประโยชน์ และด้านการประเมิน รวมทั้งประชาชนที่มีอายุระหว่าง 20 – 30 ปี มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการตัดสินใจ และด้านการปฏิบัติการน้อยกว่าประชาชนทุกช่วงอายุ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากสมาชิกที่มีอายุมีความรักบ้านเกิดตลอดจนความผูกพันกับสถานที่เกิดน้อยกว่าสมาชิกที่มีอายุมากกว่า จึงทำให้ความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ น้อยกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ แสงศิริวุฒิ (2549, หน้า 76) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาบ้านของผู้นำชุมชนใน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า อายุ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาบ้านของผู้นำชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดาวรรณ คำเอี่ยม (2547, หน้า 96) ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า อายุ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของโกมินทร์ ว่างอ่อน (2553, หน้า 36) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่นตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี มีความแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยภาพรวมมากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาอื่น ๆ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการตัดสินใจ และด้านการปฏิบัติการ มากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาอื่น ๆ และพบว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญาตมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล มากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาอื่น ๆ นอกจากนั้นยังพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยภาพรวม ด้านปฏิบัติการ และด้านผลประโยชน์ น้อยกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาอื่น ๆ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเมื่อมีการจัดกลุ่มและหาค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม จึงทำให้ในกลุ่มนี้มีระดับการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มระดับการศึกษาอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติ แสงศิริวุฒิ (2549, หน้า 76) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาบ้านของผู้นำชุมชนใน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ระดับการศึกษา มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาบ้านของผู้นำชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร อินแสง (2548, หน้า 84) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา มี

ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดาวรรณ คำเอี่ยม (2547, หน้า 96) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของโกมินทร์ ว่างอ่อน (2553, หน้า 36) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร อินแสง (2548, หน้า 84) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.4 ประชาชนที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ต่างกัน โดยประชาชนที่มีสถานภาพโสด มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยภาพรวม ด้านการปฏิบัติการ และด้านการประเมินผล มากกว่าประชาชนที่มีสถานภาพสมรสอื่น ๆ และพบว่าประชาชนที่มีสถานภาพแยกกันอยู่มีระดับการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ และด้านผลประโยชน์ มากกว่าประชาชนที่มีสถานภาพสมรสอื่น ๆ ยกเว้นด้านผลประโยชน์ที่ประชาชนที่มีสถานภาพโสด และสมรส มีระดับส่วนร่วมในการดำเนินงานเท่ากัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากสมาชิกที่มีสถานภาพโสดไม่มีภาระที่ต้องดูแลสามี ภรรยา ลูก จึงทำให้มีเวลาในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร อินแสง (2548, หน้า 84) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดาวรรณ คำเอี่ยม (2547, หน้า 96) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพสมรส ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร อินแสง (2548, หน้า 84) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี พบว่า สถานภาพสมรส

2.5 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา

จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาชีพเจ้าของกิจการ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยภาพรวม ด้านผลประโยชน์ และด้านประเมินผล มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่น ๆ ประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการปฏิบัติการ มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่น ๆ และพบว่าประชาชนที่มีอาชีพรับจ้าง มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการตัดสินใจ มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่น ๆ นอกจากนั้นพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยภาพรวม ด้านการตัดสินใจ ด้านปฏิบัติการ และด้านผลประโยชน์ น้อยกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องจากโดยส่วนใหญ่ประชาชนในพื้นที่มีอาชีพเกษตรกรรม เป็นเจ้าของเกษตรกรรม จึงสามารถออกมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามสะดวก แต่ในขณะที่ผู้ที่มีอาชีพค้าขายต้องใช้เวลาในการเฝ้าหน้าร้านจึงไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้มากนัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ แสงศิริวุฒิ (2549, หน้า 76) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาบ้านของผู้นำชุมชนใน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า อาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาบ้านของผู้นำชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดาวรรณ คำเอี่ยม (2547, หน้า 96) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า อาชีพ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ โกมินทร์ วังอ่อน (2553, หน้า 36) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า อาชีพ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.6 ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 20,001 – 25,000 บาท มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยภาพรวม ด้านการปฏิบัติการ ด้านผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล มากกว่าประชากรที่มีรายได้ในช่วงอื่น ๆ และพบว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน 30,001 ขึ้นไป มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการตัดสินใจ มากกว่าประชาชนที่มีรายได้ในช่วงอื่น ๆ นอกจากนั้นพบว่า ประชาชนที่มีรายได้ 15,001-20,000 บาท มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยภาพรวม ด้านการตัดสินใจ ด้านปฏิบัติการ น้อยกว่าประชาชนที่มีรายได้ในช่วงอื่น ๆ และพบว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล น้อยกว่า ประชาชนที่มีรายได้ในช่วงอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องจากประชาชนที่มีรายได้มากมีความสามารถในการบริหารเวลา และมีโอกาสในการเสริมสร้างความรู้ และฐานะทางสังคมที่มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า เมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น จึงได้รับการให้เป็นตัวแทน หรือสามารถเสียสละเวลาในการร่วมกิจกรรมได้มากกว่า

สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดาวรรณ คำเอี่ยม (2547, หน้า 96) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า รายได้ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

2.7 ประชาชนที่มีระยะเวลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีระยะเวลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชน 61 ปี ขึ้นไป มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มากกว่าประชาชนที่มีระยะเวลาในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงอื่น ๆ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน นอกจากนี้พบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชน 21 – 30 ปี มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยภาพรวม ด้านการตัดสินใจ และด้านการปฏิบัติการ น้อยกว่าประชาชนที่มีระยะเวลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนช่วงอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องจากประชาชนที่มีอายุมากซึ่งเป็นคนในพื้นที่มีความรักในถิ่นบ้านเกิด กิจกรรมใดที่ทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชน ประชาชนก็จะให้ความร่วมมือและส่วนร่วมกับทุกกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดาวรรณ คำเอี่ยม (2547, หน้า 96) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ระยะเวลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพพร อินแสง (2548, หน้า 84) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ระยะเวลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจประชาชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จากการสนทนากลุ่ม พบว่า

3.1 แนวทางการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่นควรมีการพัฒนาฝีมือแรงงานและฝึกทักษะของสมาชิกที่เข้ามาทำงานใหม่ให้มีความรู้ความสามารถก่อนการผลิตสินค้าและบริการ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่น เน้นการบำบัดโรคด้วยการนวด และสมุนไพร ซึ่งต้องอาศัยทั้งความรู้และทักษะ เพื่อให้ผู้รับบริการหายจากอาการเจ็บป่วยและไม่เกิดความผิดพลาดในการให้บริการ เช่น การให้บริการนวด ประคบ และอบสมุนไพร อีกทั้งมีการให้สมาชิกรุ่นพี่มีส่วน

ร่วมในการเป็นพี่เลี้ยง มีการอบรมพัฒนาความรู้กับสมาชิกและเผยแพร่ผลการประกอบการในรูปแบบบัญชีเพื่อการดำเนินงานที่โปร่งใส และให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบระบบบัญชี โดยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้สมาชิกควรมีส่วนร่วมในการทำการตลาดในสื่อต่าง ๆ และร่วมแสดงออกทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนวิธีการผลิต จากการผลิตนำการตลาดมาเป็น การตลาดนำการผลิต วิชากิจชุมชนควรจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านบัญชีเข้ามาดูแล เพื่อให้วิชากิจชุมชนศูนย์ฯ ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่นได้จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และสามารถบริหารงานการเงินได้ตามความเป็นจริง และทำให้สามารถคำนวณรายรับ-รายจ่าย และต้นทุนการผลิตที่แท้จริงได้ต่อไป ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าการทำบัญชี ณ ปัจจุบันยังขาดความชัดเจนในการรายงานผล การเงินให้กับสมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ ซึ่งหากแก้ไขประเด็นดังกล่าวได้จะช่วยทำให้การบริหารจัดการด้านการเงินมีความชัดเจน และช่วยในการวางแผนการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในอนาคตได้ รวมทั้งควรให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการพัฒนาทักษะทางภาษา เช่น การกระตุ้น การสร้างแรงจูงใจ การจัดอบรมด้านภาษา สอดคล้องถ้อยของ ปลั่งกลาง และคณะ (2554, หน้า 33) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดการทางการตลาดของวิชากิจชุมชนการท่องเที่ยว เขตภาคกลาง (พระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง)” ผลการศึกษาพบว่า ควรจัดอบรมให้ความรู้ตามความต้องการของกลุ่มวิชากิจชุมชน เช่น อบรมภาษาอังกฤษเพื่อติดต่อดีเอสกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ อบรมยุวมัคคุเทศก์ในชุมชน และเผยแพร่แผนที่เส้นทางเชื่อมโยงกลุ่มวิชากิจชุมชน

3.2 แนวทางการส่งเสริม วิชากิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยวัดหนองไม้แก่นควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของสาวิตติ (Dyah Savitri, 2008, pp. 21-30) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาฟื้นฟูชนบทที่ยั่งยืนของโครงการ OVOP ซึ่งมีการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ การส่งเสริมให้ประชากรในท้องถิ่นมีความคิดริเริ่มในการพัฒนาตราสินค้า การเกษตร และสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังพบว่า ควรจัดให้สมาชิกรุ่นพี่และรุ่นน้องมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ มีการสับเปลี่ยนหน้าที่ของพนักงานเพื่อให้สมาชิกทุกคนสามารถให้บริการได้ทุกหน้าที่ นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหาสถานที่แสดงสินค้าและบริการอย่างถาวรแก่วิชากิจชุมชนศูนย์ฯ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่ และสนับสนุนส่งเสริมวิชากิจชุมชนให้ใช้วัตถุดิบที่ตนเองมีในท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการผลิต และควรพัฒนาความเข้าใจด้านการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ทรัพยากรที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตให้กับสมาชิก รวมทั้งควรจัดให้มีการฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยี สื่อสาร และข้อมูลสารสนเทศขั้นสูง เพื่อการติดต่อดีเอส การแสดงความคิดเห็นบนสื่อออนไลน์ และ

สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้สามารถพัฒนาตนเองสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่าง ๆ ด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทิมา ชาญเจริญ (2553, หน้า 52) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพังงา พบว่า ความต้องการให้หน่วยงานของรัฐช่วยเหลือ อันดับแรกเป็นเรื่องการให้คำแนะนำ และฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร รองลงมาเป็นเรื่องการให้คำแนะนำ การฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องการบัญชี การตลาด และจัดหาแหล่งเงินทุน การให้คำแนะนำ และการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้รับเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน และอันดับสุดท้าย คือ การให้คำเกี่ยวกับการแนะนำถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า จะเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐมีส่วนช่วยส่งเสริมด้านความรู้และพัฒนาทักษะให้กับวิสาหกิจชุมชนได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จล้วนมีการดำเนินงานตามนโยบายการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเปรียบเสมือนฟันเฟืองที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น นโยบายของวิสาหกิจชุมชนควรมีการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกไปด้วย

1.2 ความโปร่งใสของวิสาหกิจชุมชนจะเป็นตัวบ่งชี้ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนการดำเนินการต่าง ๆ ควรมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้เสมอ โดยเฉพาะการเผยแพร่ผลการประกอบการที่ผ่านมา โดยข้อมูลที่นำมาแสดงควรมีความทันสมัยมีความเป็นปัจจุบัน

1.3 การทำบัญชีมีความสำคัญในการดำเนินธุรกิจรวมถึงวิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินการคล้ายกับการดำเนินธุรกิจ ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนควรมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และมีความซื่อสัตย์เข้ามาช่วยในการจัดทำบัญชีให้กับวิสาหกิจชุมชน เพื่อการดำเนินงานที่รอบคอบ และตรวจสอบสถานภาพทางการเงินของวิสาหกิจชุมชนได้อย่างทันทั่วถึง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

2.1 ด้านการตัดสินใจ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดการจัดประเภทบัญชีอยู่ในระดับน้อยสุดในด้านการตัดสินใจ ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนควรมีการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นในการจัดประเภทสมาชิกเมื่อมีการประชุมเพื่อจัดประเภทบัญชี

2.2 ด้านการปฏิบัติการ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำบัญชีอยู่ในระดับน้อยสุดในด้านการปฏิบัติการ ดังนั้น วิทยาลัยชุมชนควร จัดการอบรมให้ความรู้เรื่องบัญชี เพื่อให้สมาชิกมีความรู้และสามารถอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านบัญชีมากขึ้น

2.3 ด้านผลประโยชน์ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกได้รับบริการล้างสารพิษ อยู่ในระดับน้อยสุดในด้านการประโยชน์ ดังนั้น วิทยาลัยชุมชนควรมีการบริหารจัดการที่ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเข้ารับบริการล้างสารพิษมีค่าใช้จ่ายที่ลดลงเพื่อให้สมาชิกสามารถใช้บริการได้มากขึ้น

2.4 ด้านการประเมิน จากการศึกษาพบว่า สมาชิกติดตามการทำบัญชีราย รับรายจ่ายของศูนย์ ฯ น้อยสุดในด้านการประเมิน ดังนั้น ศูนย์ ฯ ควรเปิดช่องทางในการติดตามระบบบัญชีรายรับรายจ่ายของศูนย์ ฯ ให้หลายช่องทาง เช่น ดิจประกาศ อินเทอร์เน็ต จดหมายเวียน เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานระหว่างวิทยาลัยชุมชนแต่ละแห่ง โดยนำผลการศึกษาที่ได้มาปรับใช้ในวิทยาลัยชุมชนของตนเองต่อไป

3.2 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิทยาลัยชุมชนที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับระดับประเทศ เพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินงานวิทยาลัยชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

3.3 ควรมีการศึกษารูปแบบ วิธีการการบริหารงานวิทยาลัยชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้กับวิทยาลัยชุมชนที่ต้องการพัฒนาต่อไป

3.4 ควรมีการศึกษารูปแบบ วิธีการการบริหารงานวิทยาลัยชุมชนสมุนไพรร

3.5 ควรมีการศึกษารูปแบบด้านการส่งเสริมสุขภาพการแพทย์แผนไทยโดย ใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด